

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
NIILA JÄÄSKINENA
přednesené dne 17. září 2015¹

Věc C-312/14

**Banif Plus Bank Zrt.
proti
Mártonu Lantosovi a Mártonné Lantos**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce Ráckevei Járásbíróság (Maďarsko)]

„Přípustnost — Ochrana investorů — Smlouva o půjčce v cizí měně — Pojem ‚finanční nástroj‘ podle čl. 4 odst. 1 bodu 17 směrnice 2004/39/ES — Pojem ‚investiční služby‘ podle čl. 4 odst. 1 bodu 2 směrnice 2004/39 — Situace, kdy jsou poskytovatelé takových služeb povinni posoudit jejich vhodnost pro klienty — Platnost smluv, které jsou s těmito požadavky v rozporu — Sankce podle článku 51 směrnice 2004/39“

I – Úvod

1. Předkládající soud Ráckevei Járásbíróság (okresní soud v Ráckeve, Maďarsko) žádá mimo jiné o vodítko k různým druhům nástrojů, které spadají do oblasti působnosti směrnice 2004/39². Táže se rovněž, zda uvedená směrnice stanoví povinnost posoudit vhodnost investičních služeb a finančních produktů pro jednotlivé klienty. Soudní dvůr je žádán o odpovědi na uvedené otázky v rámci sporu týkajícího se půjčky v cizí měně, jejímž účelem bylo financování koupě osobního vozu. Vzhledem k nepřesnému popisu relevantních skutkových okolností i vnitrostátního právního rámce je však žádost o rozhodnutí o předběžné otázce v projednávané věci podle mého názoru nepřijatelná.

2. Předběžné otázky se nicméně týkají vážného společenského a hospodářského problému, který má v mnoha členských státech značný význam. Předmětná žádost a spor v původním řízení však nepředstavují vhodnou příležitost pro rozvoj judikatury Soudního dvora v tomto směru; vhodným rámcem pro vznik takové judikatury by byly právní předpisy Evropské unie na ochranu spotřebitele, zejména směrnice 2008/48³, a nikoli právní úprava zajišťující ochranu investorů.

1 — Původní jazyk: angličtina.

2 — Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů, o změně směrnic Rady 85/611/EHS a 93/6/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES a o zrušení směrnice Rady 93/22/EHS (Úř. věst. L 145, s. 1; Zvl. vyd. 06/07, s. 263).

3 — Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (Úř. věst. L 133, s. 66). Naproti tomu směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010 (Úř. věst. L 60, s. 34), která obsahuje kapitolu týkající se úvěrů v cizí měně, zjevně není v projednávané věci použitelná.

II – Právní rámec

A – Unijní právo

1. Směrnice 2004/39

3. Body 2 a 31 odůvodnění směrnice 2004/39 stanoví:

„(2) V posledních letech začalo na finančních trzích aktivně působit více investorů, kterým se nabízí ještě komplexnější a širší soubor služeb a nástrojů. Vzhledem k tomuto vývoji by [se] měl [...] právní rámec Společenství rozšířit na všechny činnosti zaměřené na investory. Proto je nutné stanovit stupeň harmonizace nezbytný k tomu, aby byla investorům nabízena vysoká úroveň ochrany a aby investiční podniky mohly poskytovat služby v celém Společenství, které je jednotným trhem, na základě dohledu domovské země. Směrnice 93/22/EHS by proto měla být nahrazena směrníci novou.

[...]

(31) Jedním z cílů této směrnice je ochrana investorů. Opatření na ochranu investorů by měla být přizpůsobena specifickým rysům každé kategorie investorů (neprofesionální, profesionální a protistrany).“

4. Článek 1 směrnice 2004/39 stanoví:

„1. Tato směrnice se vztahuje na investiční podniky a regulované trhy.

2. Následující ustanovení se použijí rovněž na úvěrové instituce povolené podle směrnice 2000/12/ES při poskytování jedné nebo více investičních služeb nebo provádění investiční činnosti:

— [...]

— kapitola II hlavy II s výjimkou čl. 23 odst. 2 druhého pododstavce,

— [...].“

5. Článek 4 odst. 1 body 2, 6 a 17 směrnice 2004/39 obsahují následující definice:

„2) ‚investičními službami a činnostmi‘ [se rozumí] služby a činnosti, jež jsou uvedeny v oddíle A přílohy I a týkají se kteréhokoli z nástrojů uvedených v oddíle C přílohy I;

[...]

6) ‚obchodováním na vlastní účet‘ [se rozumí] obchodování za použití vlastního kapitálu podniku, které vede k uzavření transakcí ohledně jednoho nebo více finančních nástrojů;

[...]

17) ‚finančními nástroji‘ [se rozumí] nástroje uvedené v oddíle C přílohy I.“

6. V hlavě II kapitole II směrnice 2004/39 v oddílu 2, nadepsaném „Ustanovení k zajištění ochrany investorů“, se nachází článek 19, který je nadepsán „Pravidla chování při poskytování investičních služeb klientům“. Odstavce 4, 5 a 9 uvedeného článku stanoví:

„4. Při poskytování investičního poradenství nebo správě portfolia získá investiční podnik nezbytné informace o znalostech a zkušenostech klienta nebo potenciálního klienta v oblasti investic, pokud jde o specifický druh produktu nebo služby, o jeho finanční situaci a o jeho investičních cílech, aby tak mohl klientovi nebo potenciálnímu klientovi doporučit investiční službu a finanční nástroje, které jsou pro něj vhodné.

5. Členské státy zajistí, aby investiční podniky při poskytování investičních služeb jiných než služeb uvedených v odstavci 4 požádaly klienta nebo potenciálního klienta o poskytnutí informací o jeho znalostech a zkušenostech v oblasti investic v souvislosti s určitým nabízeným nebo požadovaným produktem nebo službou, aby tak mohly posoudit, zda jsou navrhovaná investiční služba nebo navrhovaný investiční produkt pro klienta vhodné.

Pokud se investiční podnik na základě informací získaných podle předchozího pododstavce domnívá, že produkt nebo služba nejsou pro klienta nebo potenciálního klienta vhodné, upozorní jej. Toto upozornění lze poskytnout ve standardizované formě.

Pokud se klient nebo potenciální klient rozhodne informace uvedené v prvním pododstavci neposkytnout nebo pokud o svých znalostech a zkušenostech poskytne nedostatečné informace, upozorní investiční podnik klienta nebo potenciálního klienta, že toto rozhodnutí investičnímu podniku neumožní určit, zda jsou pro něj navrhovaný produkt nebo navrhovaná služba vhodné. Toto upozornění lze poskytnout ve standardizované formě.

[...]

9. Pokud je investiční služba nabízena jako součást finančního produktu, který již podléhá jiným právním předpisům Společenství nebo společným evropským normám vztahujícím se na úvěrové instituce a spotřebitelské úvěry v souvislosti s hodnocením rizik klientů nebo požadavky na informace, nevztahují se na tuto službu další povinnosti podle tohoto článku.“

7. Článek 51 odst. 1 směrnice 2004/39 ukládá členským státům zajistit, aby mohla být přijata vhodná správní opatření nebo aby mohly být ukládány správní sankce osobám za porušení předpisů přijatých k provedení této směrnice. Členské státy musí zajistit, aby přijatá opatření byla účinná, přiměřená a odrazující⁴.

8. „Investiční služby a činnosti“ vyjmenované v oddíle A přílohy I zahrnují „[o]bchodování na vlastní účet“. Mezi doplňkovými službami jsou v oddíle B uvedeny „[d]evizové služby, pokud jsou spojeny s poskytováním investičních služeb“. Mezi finančními nástroji jsou v oddíle C uvedeny „[o]pce, futures, swapy, dohody o budoucích úrokových sazbách a jakékoli jiné derivátové smlouvy týkající se cenných papírů, měn, úrokových sazeb či výnosů nebo jiné derivátové nástroje, finanční indexy nebo finanční míry, které lze vypořádat fyzicky nebo v hotovosti“.

2. Směrnice 2008/48

9. Článek 1 směrnice 2008/48, nadepsaný „Předmět“, stanoví:

„Účelem této směrnice je harmonizovat některé aspekty právních a správních předpisů členských států, které se týkají smluv o spotřebitelském úvěru.“

4 — Tím nejsou dotčeny postupy pro odnětí povolení nebo právo členských států ukládat tresty.

10. Článek 2 směrnice 2008/48, nadepsaný „Oblast působnosti“, stanoví:

„1. Tato směrnice se vztahuje na úvěrové smlouvy.

2. Tato směrnice se nevztahuje na: [...]

h) úvěrové smlouvy, jež jsou uzavírány s investičními podniky vymezenými v čl. 4 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů (9) nebo s úvěrovými institucemi vymezenými v článku 4 směrnice 2006/48/ES proto, aby investor mohl provést operaci v souvislosti s jedním nebo více nástroji uvedenými v oddíle C přílohy I směrnice 2004/39/ES, je-li investiční podnik nebo úvěrová instituce poskytující úvěr do této operace zapojen;

[...]“

11. Článek 3 směrnice 2008/48, nadepsaný „Definice“, stanoví:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[...]

c) ‚úvěrovou smlouvou‘ smlouva, na jejímž základě věřitel poskytuje nebo slibuje poskytnout spotřebiteli úvěr ve formě odložené platby, půjčky nebo jiné podobné finanční služby, s výjimkou smluv o průběžném poskytování služeb nebo dodávání zboží stejného druhu, kdy spotřebitel za tyto služby nebo zboží po dobu jejich poskytování nebo dodávání platí ve splátkách;“

B – Vnitrostátní právo

12. Článek 231 občanského zákoníku Maďarské republiky⁵ (dále jen „občanský zákoník“) stanoví:

„1. Není-li stanoveno jinak, musí být peněžité dluhy splaceny v měně, která je zákonnou měnou v místě plnění závazku.

2. Dluhy vyjádřené v jiné měně nebo ve zlatě budou převedeny na základě směnného kurzu platného v místě a ke dni platby.“

13. Kúria (Nejvyšší soud Maďarské republiky) poskytl ve svém rozsudku 6/2013 PJE závazný výklad vnitrostátní judikatury týkající se smluv o půjčce v cizí měně. Na základě článku 231 občanského zákoníku Kúria kvalifikoval půjčky v cizí měně jako devizové půjčky. Konstatoval, že v důsledku uvedených devizových půjček vznikají závazky v devizách, avšak v případě půjček v cizí měně ve vztahu ke skutečným devizovým půjčkám (s doložkou o skutečném provedení transakcí v devizách) je určitá deviza určena jako měna, v níž mají být splněny peněžní závazky, avšak měnou, v níž jsou tyto závazky skutečně splněny, je forint. Proto Kúria dotčenou transakci vyložil tak, že peněžní tok uváděný v devizách je fiktivní a peněžní tok uváděný v maďarských forintech je skutečný.

5 — A Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. (Ptk.).

III – Skutkový stav, řízení a předběžné otázky

14. V předkládacím rozhodnutí je uvedeno, že „dne 11. června 2008 žalobkyně, Banif Plus Bank Zrt. (dále jen ‚banka‘), uzavřela na základě článku 523 zákona IV z roku 1959 o občanském zákoníku Maďarské republiky smlouvu o půjčce v cizí měně s první žalovanou osobou, zákazníkem maďarské státní příslušnosti. Předmětem této smlouvy o půjčce bylo stanovení podmínek pro poskytnutí finanční částky (poskytnutí služby) a splácení půjčky (protiplnění). Ve smlouvě o půjčce byla uvedena důležitá ustanovení o fiktivním peněžním toku (vedeném) v devizách a o skutečném peněžním toku ve forintech.“

15. V předkládacím rozhodnutí je dále uvedeno, že „v den poskytnutí půjčky banka vypočítala ekvivalent částky v cizí měně, kterou měla vyplatit ve forintech, při směnném kurzu platném v předem stanovený den a na základě článku 231 občanského zákoníku. Následně banka od klienta zakoupila uvedené devizy (vedené) k jeho tíži, přičemž použila směnný kurz pro nákup devizy platný v okamžiku vyplacení půjčky (transakce s aktuálním směnným kurzem) a protihodnotu mu vyplatila ve forintech. Později banka zákazníkovi prodala uvedené devizy za forinty, přičemž použila směnný kurz pro prodej deviz platný v okamžiku vrácení půjčky (transakce s budoucím směnným kurzem platným v okamžiku vrácení půjčky), aby zákazník mohl svůj dluh vedený v devizách splatit v devizách.“

16. Předkládací rozhodnutí doplňuje, že jelikož „smlouva o půjčce v cizí měně, která je předmětem sporu, obsahuje prvek peněžního trhu (půjčku) a případně prvek kapitálového trhu (devizová transakce na základě směnného kurzu), existují pochybnosti o výkladu pojmů finanční nástroj a investiční činnost prostřednictvím finančního nástroje.“

17. Za těchto okolností vnitrostátní soud položil Soudnímu dvoru k předběžnému rozhodnutí následující otázky:

- „1) Je třeba mít za to, že nabídka transakce (směnného kurzu) zákazníkovi, která má právní formu smlouvy o půjčce v cizí měně, spočívá v koupi hotovosti v okamžiku vyplacení půjčky a prodeji hotovosti v okamžiku vrácení peněžních prostředků, uskuteční se prostřednictvím přepočtu částky vedené v devizách na forinty a vystavuje půjčku zákazníkovi účinkům a rizikům (kurzové riziko), představuje finanční nástroj ve smyslu čl. 4 odst. 1 bodu 2 (investiční služby a činnosti) a bodu 17 (finanční nástroje), jakož i podle přílohy I oddílu C bodu 4 (budoucí devizové transakce, derivátové nástroje) [směrnice 2004/39]?
- 2) Je třeba mít za to, že provádění činnosti obchodování na vlastní účet v souvislosti s finančním nástrojem uvedeným v první otázce představuje investiční službu nebo investiční činnost ve smyslu čl. 4 odst. 1 bodu 6 (obchodování na vlastní účet) a přílohy I oddílu A bodu 3 (obchodování na vlastní účet) [směrnice 2004/39]?
- 3) Má finanční instituce povinnost ověřit vhodnost podle čl. 19 odst. 4 a 5 [směrnice 2004/39] a přitom zohlednit, že budoucí devizová transakce (futures), jež představuje investiční službu v souvislosti s finančními derivátovými nástroji, je nabízena jako součást jiného finančního produktu (konkrétně smlouvy o půjčce), a že už samotný derivátový nástroj je komplexním finančním nástrojem? Je třeba mít za to, že čl. 19 odst. 9 [směrnice 2004/39] se nepoužije, jelikož vzhledem k tomu, že rizika nesená zákazníkem v souvislosti s půjčkou a finančním nástrojem se podstatně liší, je posouzení vhodnosti nevyhnutelné, pokud transakce obsahuje derivátový nástroj?
- 4) Má obehnutí čl. 19 odst. 4 a 5 [směrnice 2004/39] za následek neplatnost smlouvy o půjčce uzavřené mezi bankou a zákazníkem?“

18. Písemná vyjádření předložili žalovaní, tedy Márton Lantos a Martonné Lantos, maďarská, německá a polská vláda, vláda Spojeného království a Komise. Jednání se nekonalo.

IV – K přípustnosti

19. Mám za to, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce v projednávané věci je z následujících důvodů nepřijatelná.

20. Připomínám, že informace uvedené v předkládacím rozhodnutí musí Soudnímu dvoru, členským státům, jakož i ostatním, kteří jsou oprávněni předložit vyjádření, umožnit správně pochopit skutkový a právní rámec věci v původním řízení a musí obsahovat důvody, které vedly vnitrostátní soud k tomu, aby si kladl otázky ohledně výkladu relevantních ustanovení unijního práva a rozhodl, že je nezbytné položit Soudnímu dvoru předběžnou otázku. Je třeba zdůraznit, že informace uvedené v předkládacím rozhodnutí mají umožnit Soudnímu dvoru nejen to, aby podal užitečné odpovědi, ale mají rovněž poskytnout vládám členských států, jakož i ostatním zúčastněným možnost předložit vyjádření v souladu s článkem 23 statutu Soudního dvora Evropské unie⁶.

21. Uvedené požadavky týkající se obsahu žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce jsou výslovně uvedeny v článku 94 jednacího řádu a odrážejí se také v doporučeních Soudního dvora Evropské unie pro vnitrostátní soudy o zahajování řízení o předběžné otázce⁷. Zejména z bodu 22 uvedených doporučení je zřejmé, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce musí „zůstat stručná, [ale] musí být zároveň dostatečně úplná a obsahovat všechny relevantní informace tak, aby bylo Soudnímu dvoru, jakož i zúčastněným, kteří jsou oprávněni předložit vyjádření, umožněno *správně pochopit* skutkový a právní rámec věci v původním řízení“ (zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska).

22. Předkládací rozhodnutí slouží jako základ řízení u Soudního dvora. Je proto nezbytné, aby vnitrostátní soud vyložil v samotném předkládacím rozhodnutí skutkový a právní rámec sporu v původním řízení a podal alespoň minimální vysvětlení k důvodům volby ustanovení unijního práva, o jejichž výklad žádá, a k souvislosti, kterou spatřuje mezi těmito ustanoveními a vnitrostátními právními předpisy použitelnými na spor⁸. Soudní dvůr rozhodl, že vnitrostátní soudy jsou povinny „náležitě“ dodržovat požadavky na obsah žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce⁹, mám však za to, že předkládací rozhodnutí v projednávané věci uvedené požadavky nesplňuje.

23. Omezené skutkové informace poskytnuté v předkládacím rozhodnutí jsou reprodukovány v bodech 14 až 16 tohoto stanoviska¹⁰. V předkládacím rozhodnutí tak chybí podstatná část skutkových informací, které jsou nezbytné pro smysluplné zodpovězení předběžných otázek. Mám přitom na mysli například přesné smluvní podmínky, které jsou předmětem sporu, či podrobný popis skutkového stavu ve sporu mezi účastníky původního řízení, který vedl k zahájení soudního řízení ohledně jejich práv a povinností¹¹. Předkládací rozhodnutí neobsahuje dokonce ani žádné informace o cizí měně, v níž byla dotyčná smlouva realizována¹².

24. Komise ve svém písemném vyjádření uvádí, že si prostudovala spis vnitrostátního soudu a částečně tak ze svého pohledu vyplnila mezeru, pokud jde o chybějící skutkové informace. Uvedený spis však nebyl poskytnut vládám členských států. Ty tak musely učinit rozhodnutí, zda vstoupí do řízení, pouze na základě předkládacího rozhodnutí a obecných vědomostí o spotřebitelských úvěrech v cizí měně.

6 — Viz usnesení Herrenknecht, C-366/14, EU:C:2014:2353, body 14, 15 a 17, jakož i citovaná judikatura.

7 — Úř. věst 2012 C 338, s. 1.

8 — Usnesení Talasca, C-19/14, EU:C:2014:2049, bod 20 a citovaná judikatura.

9 — Tamtéž bod 21.

10 — Pro úplnost doplňuji, že v předkládacím rozhodnutí je uveden stručný popis rozdílných stanovisek účastníků původního řízení k dotčenému právnímu problému, včetně velmi stručného odkazu na jejich odlišná stanoviska k použitelnosti směrnice 2004/39. Tento dokument také obsahuje shrnutí některých patrně relevantních ustanovení maďarského práva, avšak nic více.

11 — Podle vyjádření dlužníků se původní řízení týká splacení půjčky bance. Hlavním dlužníkem je sice Márton Lantos, banka však vede řízení i proti Mártonne Lantos, a to na základě vnitrostátních ustanovení o společné odpovědnosti manželů za úvěry související se společným jměním manželů. Jejich vyjádření obsahuje i stručný popis smluvních podmínek s krátkým pojednáním o relevantních ustanoveních smlouvy o půjčce. Uvedené pojednání tvoří přílohu písemných vyjádření dlužníků.

12 — Předkládací rozhodnutí sice neobsahuje žádné informace o dotčené cizí měně, podle různých písemných vyjádření však byla smluvní ujednání uzavřena ve švýcarských francích.

25. Jak navíc uvedly některé vlády ve svých písemných vyjádřeních, poskytnuté skutkové informace jsou v některých ohledech nesrozumitelné. Vzniká tak problém ohledně logické soudržnosti položených předběžných otázek.

26. Zprvė maďarská vláda upozorňuje, že vnitrostátní soud zmiňuje vnitrostátní ustanovení o investičních půjčkách a o smlouvách o měnových swapech, aniž by zároveň určil, zda sporné ujednání spadá do některé z těchto kategorií. Zadruhé německá vláda poukazuje na to, že v předkládacím rozhodnutí je uvedeno, že smlouva o půjčce v cizí měně spočívá v koupi hotovosti ke dni poskytnutí půjčky a budoucím prodeji ke dni splacení. Pro německou vládu je nesnadné porozumět, proč má předkládající vnitrostátní soud za to, že jde v projednávané věci o budoucí nákup cizí měny, vysvětluje-li zároveň, že se použije směnný kurz platný ke dni splacení půjčky. Maďarská vláda si rovněž není jista, zda vnitrostátní soud tvrdí, že ujednání mezi účastníky původního řízení představuje budoucí devizovou transakci (na mimoburzovním trhu) nebo zda jednoduše poukazuje na právní vymezení tohoto pojmu¹³.

27. Zadruhé předkládací rozhodnutí není dostatečně konzistentní a přesné ze skutkového hlediska, aby umožňovalo Soudnímu dvoru určit, zda opatření popsané v předkládacím rozhodnutí představuje „finanční nástroj“ pro účely směrnice 2004/39. Jak uvádějí ve svých písemných vyjádřeních německá vláda a vláda Spojeného království, není dostatečně vyjasněno, jaký druh transakce banka s dlužníkem uzavřela, a situace je nejednoznačná. Německá vláda doplňuje, že předkládací rozhodnutí místy působí tak, že dochází ke koupi a prodeji deviz, ale zároveň popisuje fiktivní devizový tok. Je nejasné, k jakým devizovým nákupům a platebním tokům ve skutečnosti došlo. Podle vlády Spojeného království není jasné, zda dotčené ujednání sestává ze dvou samostatných nástrojů nebo je pouze jedním, hybridním nástrojem, a zda skutečně existuje kombinace spotové a forwardové transakce a nejde jen o kombinaci dvou spotových transakcí.

28. Kromě toho je nejasná relevance vnitrostátních ustanovení zmiňovaných v předkládacím rozhodnutí, neboť není nijak vysvětleno, jak mají údajně souviset s relevantními ustanoveními unijního práva. Bez hluboké znalosti maďarského práva je tedy předkládací rozhodnutí obtížně srozumitelné¹⁴.

29. Vzhledem k nedostatečným informacím uvedeným v předkládacím rozhodnutí nelze konečně zodpovědět ani otázku, zda je banka povinna provést ověření vhodnosti podle čl. 19 odst. 4 a 5 směrnice 2004/39 nebo zda ji od této povinnosti osvobozuje čl. 19 odst. 9 téže směrnice. Soudní dvůr je v projednávané věci žádán, aby určil, zda se použije směrnice 2004/39 nebo jiný právní nástroj Evropské unie na ochranu zájmů spotřebitele, například směrnice 2008/48. Jak vyplývá z rozboru uvedeného níže, mám na základě dostupných informací za to, že se spor v projednávané věci netýká směrnice 2004/39, nýbrž se na něj vztahuje směrnice 2008/48. Dále konstatuji, že se na investiční půjčky vztahuje vnitrostátní právní úprava provádějící směrnici 2004/39¹⁵. Na druhé straně takové půjčky nespádají do oblasti působnosti směrnice 2008/48, ale nejsou ani vymezeny jako finanční služby nebo finanční nástroje ve směrnici 2004/39. Nemám tedy za to, že by Soudní dvůr měl k dispozici dostatek informací ke zodpovězení třetí otázky.

13 — Osobně nerozumím tomu, proč by dlužníci v projednávané věci potřebovali bankovní půjčku, pokud by měli možnost prodat bance příslušnou částku ve švýcarských francích. V předkládacím rozhodnutí je uvedeno, že „následně banka od klienta zakoupila uvedené devizy“. Komise však upozorňuje, že podle vnitrostátního spisu byla sice poskytnuta půjčka ve švýcarských francích, ale dotčená částka byla vyplacena a byla splatná v maďarských forintech. Podle vyjádření dlužníků představuje předmětné ujednání přinejmenším částečně nástroj zahrnující investici ve švýcarských francích.

14 — Je namístě zmínit, že písemné vyjádření maďarské vlády obsahuje podrobnější popis právního rámce než předkládací rozhodnutí, avšak uvedená vláda považuje žádost o rozhodnutí o předběžné otázce v projednávané věci za nepřípustnou, a to mimo jiné z důvodu nejasné relevance vnitrostátních ustanovení uvedených v dané žádosti.

15 — Viz čl. 4 odst. 6 zákona CXXXVIII z roku 2007, který vstoupil v platnost dne 1. prosince 2007 a kterým byla do maďarského práva provedena směrnice 2004/39 (a befektetési vállalkozásokról és az árutózsdei szolgáltatásokról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól szóló 2007. évi CXXXVIII. Törvény).

V – Analýza

A – Úvodní poznámky

30. Pro případ, že by Soudní dvůr došel i přes výše uvedené k závěru, že předběžné otázky položené v projednávané věci jsou přípustné, budu se nyní stručně zabývat právními otázkami, které mohou mít podle mého názoru význam pro jejich zodpovězení.

31. Budu zaprvé vycházet z předpokladu, že předmětem projednávané věci je půjčka v cizí měně poskytnutá fyzické osobě, přesněji spotřebiteli. Z písemného vyjádření žalovaných v původním řízení totiž vyplývá, že účelem smlouvy o půjčce bylo financování koupě osobního vozu¹⁶.

32. Připomínám, že ve věci Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85, bod 1) generální advokát N. Wahl uvedl, že „projednávaná věc spadá do kontextu nabídky smluv o spotřebitelském úvěru vyjádřeném v cizích měnách. Použití tohoto druhu smluv, které představují relativně běžnou praxi v některých členských státech Evropské unie a které dlužníci na první pohled mohou považovat za atraktivní z důvodu nižší úrokové sazby, než bývá obvyklé, se v návaznosti na mezinárodní finanční krizi na konci předchozího desetiletí ukázalo pro mnoho občanů jako problematické kvůli silnému oslabení některých měn vůči dané cizí měně (zejména švýcarskému franku). Tito občané byli povinni hradit splátky, které vyjádřené v tuzemské měně výrazně převyšovaly splátky, které by byli nuceni hradit, kdyby byly vypočítávány na základě historického směnného kurzu použitelného při poskytnutí úvěru. Nastalé problémy byly takového rázu, že jimi bylo vážně dotčeno odvětví bankovníctví některých členských států“.¹⁷

33. Maďarský zákonodárce reagoval na zvyšující se dluhové zatížení maďarských domácností přijetím legislativního balíčku zaměřeného zejména na ochranu zadlužených vlastníků domů. Přijatá opatření umožňují, mimo jiné, konečné splacení dluhů v cizích měnách na základě pevně stanovených zvýhodněných směnných kurzů v rámci státem podporovaného systému a vyžadují povinné převedení hypotečních úvěrů vyjádřených v cizí měně na domácí měnu. Omezují dále použití nemovitostí určených k bydlení jako zajištění a zavádějí půjčky ve forintech se zvýhodněnou úrokovou sazbou a rovněž sociální podporu pro dlužníky, kterým hrozí vystěhování z důvodu problémů se splácením devizových půjček¹⁸.

34. Dále je namístě připomenout základní instituty závazkového práva, a to zejména institut peněz jako „zúčtovací formy“ (money of account), který vyjadřuje hodnotu peněžního závazku, a institut peněz jako „platidla“ (money of payment), který představuje prostředek plnění¹⁹. Rozlišení mezi penězi jako zúčtovací formou a penězi jako platidlem ve formě měnové doložky umožňuje věřiteli přenést nebezpečí znehodnocení vnější nebo vnitřní hodnoty peněz jako platidla na dlužníka, který může

16 — Ve svém písemném vyjádření v původním řízení žalovaní uvádějí, že Márton Lantos uzavřel dne 11. června 2008 s bankou smlouvu o spotřebitelském úvěru denominovaném ve švýcarských francích za účelem financování koupě motorového vozidla.

17 — Generální advokát N. Wahl dále uvedl (v poznámce pod čarou 2 uvedeného stanoviska), že podle informací předkládajícího soudu v uvedené věci dosahovaly dluhy maďarských domácností u úvěrových institucí na základě údajů Magyar Nemzeti Bank (maďarská národní banka) za druhé pololetí roku 2012 32,56 % hrubého národního produktu, přičemž úvěry založené na cizí měně, jako byl i úvěr, který byl předmětem sporu ve věci Kásler, představovaly 18,54 % tohoto produktu, tedy částku 5 289 miliard maďarských forintů (HUF). Co se týče konkrétně úvěrů vyjádřených ve švýcarských francích, ty byly nabízeny ve velkém rozsahu nejen v Maďarsku, ale také v jiných členských státech, zejména v Polsku a Chorvatsku.

18 — Mimo jiné viz zákon č. LXXV z června 2011 o stanovení směnného kurzu pro výpočet příslušenství hypotečních úvěrů vyjádřených v cizí měně a nuceném prodeji nemovitostí určených k bydlení, nařízení vlády č. 341/2011 o zvýhodněných úrokových sazbách u úvěrů na bydlení a zákon č. CLXXIII z roku 2013 o stanovení horní hranice směnných kurzů.

19 — *Mann on the Legal Aspect of Money*, Proctor, Ch., Kleiner, C. a Mohs, Fl. (eds.), Seventh edition, Oxford University Press, Oxford 2012, s. 127.

zároveň profitovat z nižší nominální úrokové sazby. To je důvod, proč jsou v některých členských státech běžně používány půjčky či úvěry vyjádřené v cizích měnách. Na základě měnové doložky vzniká dlužníkovi povinnost zaplatit neurčenou, ale určitelnou peněžní částku. Jedná se však o peněžní závazek, který lze splnit zaplacením příslušné částky daným platidlem (money of payment)²⁰.

35. S ohledem na výše uvedené patrně skutková situace v projednávané věci odpovídá půjčce poskytnuté bankou spotřebiteli, kde sjednanou zúčtovací formou je švýcarský frank, jehož hodnota je určující pro výši jistiny půjčky a splátek, přičemž platidlem je maďarský forint.

B – Pojmy „finanční nástroj“ a „investiční služba“ (první a druhá otázka)

36. Vnitrostátní soud v předkládacím rozhodnutí uvádí, že podle jeho názoru jsou dotčené fiktivní toky švýcarských franků finančním nástrojem, v tomto případě zjevně derivátovým nástrojem, jakým je budoucí devizová transakce mezi bankou a klientem, přičemž banka jedná na svůj účet a transakce zjevně probíhá na mimoburzovním trhu²¹ nebo obdobným způsobem.

37. Zde je nutné uvést jedno zásadní východisko. Účelem směrnice 2004/39 je chránit investory²². Investorem ve smyslu směrnice je osoba, která investuje nebo zamýšlí investovat svůj nebo půjčený kapitál do finančního nástroje s cílem získat výnos nebo alespoň ochránit hodnotu svého kapitálu. Ze spisu vyplývá, že klient v projednávané věci nezamýšlel investovat kapitál, nýbrž půjčit si od banky částku potřebnou k financování trvanlivého spotřebního zboží, konkrétně osobního vozu. Nejsem přesvědčen o tom – jde-li skutečně o argument uplatňovaný dlužníky v jejich vyjádření – že by kterákoli ze stran realizovala investici ve švýcarských francích. Ačkoli nejde o rozhodující právní otázku pro řešení sporu, mám za to, že se ochrana investic podle směrnice 2004/39 nemá uplatnit v případech, kdy spotřebitelé financují svou spotřebu, a to na rozdíl od investice, která je z hospodářského hlediska formou spoření.

38. S ohledem na výše uvedené předkládající vnitrostátní soud a žalovaný v původním řízení mají patrně za to, že dochází k budoucí devizové transakci odpovídající derivátové smlouvě ve smyslu přílohy I oddílu C bodu 4 směrnice 2004/39²³. Mám za to, že takový argument není právně udržitelný, a to z důvodů, které vysvětlím níže.

39. Připomínám, že podle čl. 4 odst. 1 bodu 2 směrnice 2004/39 se „investičními službami a činnostmi“ rozumí služby a činnosti, jež jsou uvedeny v oddíle A přílohy I a týkají se kteréhokoli z nástrojů uvedených v oddíle C přílohy I. „[O]bchodováním na vlastní účet“ se podle čl. 4 odst. 1 bodu 6 dané směrnice rozumí obchodování za použití vlastního kapitálu podniku, které vede k uzavření transakcí ohledně jednoho nebo více finančních nástrojů. „[F]inančními nástroji“ se podle jejího čl. 4 odst. 1 bodu 17 rozumí nástroje uvedené v oddíle C přílohy I.

20 — *Mann on the Legal Aspect of Money*, s. 104. Podle čl. 4 odst. 28 směrnice 2014/17 je „úvěrem v cizí měně“ smlouva o úvěru, kde úvěr je denominován v jiné měně, než ve které má spotřebitel příjem nebo ve které drží aktiva, z nichž má být úvěr splácen, nebo je denominován v jiné měně, než je měna členského státu, v němž má spotřebitel bydliště.

21 — V předkládacím rozhodnutí je zmíněno několik vnitrostátních ustanovení o budoucích devizových transakcích realizovaných na mimoburzovním trhu.

22 — Viz body 2 a 31 odůvodnění směrnice 2004/39.

23 — Viz bod 16 výše. Žalovaný v původním řízení dále tvrdí, že předmětem ujednání je smíšená smlouva, jejíž součástí je jednak úvěrová smlouva a jednak další budoucí kurzová transakce a přenesení kurzového rizika, přičemž poslední jmenované aspekty představují finanční služby týkající se finančních nástrojů.

40. Dotčené ujednání (půjčka v cizí měně poskytnutá spotřebiteli nebo případně její složka spočívající v budoucí transakci, lze-li tuto složku právně oddělit od půjčky) lze podřadit pouze jedinému ustanovení směrnice 2004/39 a tím je příloha I oddíl C bod 4 směrnice. Posledně uvedený bod stanoví, že finanční nástroje jsou „[o]pce, futures, swapy, dohody o budoucích úrokových sazbách a jakékoli jiné derivátové smlouvy týkající se cenných papírů, měn, úrokových sazeb či výnosů nebo jiné derivátové nástroje, finanční indexy nebo finanční míry, které lze vypořádat fyzicky nebo v hotovosti“ (zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska).

41. Mám za to, že v rámci přílohy I oddílu C bodu 4 není nutné přesně určit kategorii, do níž dotčené finanční ujednání spadá. Jde ve všech případech o derivátové smlouvy či nástroje a, jak uvádí ve svém písemném vyjádření polská vláda, derivátové nástroje jsou nástroje, které lze využít pro účely zajištění či pro spekulace z důvodu, že je *předem stanovena budoucí cena, kurz či hodnota* podkladového aktiva²⁴.

42. Skutečná cena, kurz či hodnota podkladového aktiva se tedy mohou lišit od smluvně sjednané budoucí ceny. Derivátový nástroj tak má nezávislou ekonomickou hodnotu, která je odlišná od smluv, které vyžadují pouze budoucí provedení transakce s podkladovým aktivem ke stanovenému budoucímu datu za jeho skutečnou hodnotu ke dni realizace²⁵.

43. V rámci měnových ujednání, která byla součástí smlouvy o půjčce v původním řízení, mělo jakékoli plnění peněžních závazků vyjádřených ve švýcarských francích proběhnout v maďarských forintech při kurzu platném v okamžiku splacení úvěru či úhrady splátek. Tato vazba na skutečný kurz švýcarských franků zbavuje dotčené ujednání povahy forwardové smlouvy. Předpokládaná forwardová část transakce totiž nemá žádnou odlišnou právní či ekonomickou hodnotu ve vztahu k vlastní smlouvě o půjčce²⁶. Jak správně uvádí německá vláda, vyžaduje v zásadě splacení dluhu vyjádřeného v cizí měně v národní měně, avšak na základě kurzu platného ke dni splacení, a nepředstavuje tedy žádný relevantní rozdíl oproti klasickému úvěru v cizí měně.

44. Mám za to, že tvrzená forwardová smlouva představuje pouze komplikovaný způsob formulování měnové doložky pro daný úvěr a přenesení měnového rizika, pokud jde o pokles kurzu národní měny, z věřitele na dlužníka²⁷.

45. Pokud jde o druhou otázku, připomínám, že podle čl. 4 odst. 1 bodu 2 směrnice 2004/39 se „investičními službami a činnostmi“ rozumí služby a činnosti, jež jsou uvedeny v oddíle A přílohy I a týkají se kteréhokoli z nástrojů uvedených v oddíle C přílohy I. Z výše uvedených důvodů zde tedy neexistuje žádný finanční nástroj ve smyslu oddílu C přílohy I směrnice 2004/39, a je tedy vyloučeno i použití oddílu A uvedené přílohy. Není tedy použitelná ani směrnice samotná.

24 — Jak uvádí německá vláda, unijní právo neobsahuje žádnou právně závaznou definici derivátových nástrojů, tento pojem však používá mnoho unijních předpisů. Ve finanční a ekonomické literatuře lze nalézt celou řadu definic. Například podle definic přijatých Mezinárodním měnovým fondem „existují dva rozsáhlé typy finančních derivátů. Forwardovou smlouvou, která je bezpodmínečná, se dvě protistrany zavazují ke stanovenému datu směniti určité množství podkladového aktiva (reálného či finančního) za předem sjednanou smluvní cenu (realizační cena). V opční smlouvě kupující získává od prodávajícího právo k nákupu nebo prodeji [v závislosti na tom, zda se jedná o nákupní (call) nebo prodejní (put) opci] podkladového aktiva za realizační cenu ke stanovenému datu nebo před tímto datem. Na rozdíl od dluhových nástrojů, finanční deriváty nenavýšují investiční příjmy; neposkytuje se ani jistina, která musí být vrácena“. Viz bod FD3 v *Financial Derivatives. A Supplement to the fifth edition (1993) of the Balance of Payments Manual*, International Monetary Fund, (2000). K dispozici na adrese <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fd/2000/finder.pdf>.

25 — Pokud osoba A poskytne půjčku ve výši 100 000 eur (zúčtovací forma) osobě B, která je splatná v amerických dolarech (platidlo) na základě směnného kurzu platného k datu úhrady, bude osoba B povinna vrátit 100 000 dolarů, bude-li kurz k danému datu 1 USD/EUR, ale 120 000 dolarů, bude-li kurz 1,2 USD/EUR. Sjedná-li osoba A a osoba B ve smlouvě o půjčce směnný kurz pro splacení půjčky ve výši 1,2 USD/EUR nezávisle na skutečném kurzu platném k danému datu, a dohodnou se tak z právního hlediska na budoucí devizové transakci, má doložka o budoucí devizové transakci ke dni splacení hodnotu nula dolarů, je-li skutečný kurz 1,2 USD/EUR (protože 100 000 eur odpovídá 120 000 dolarů). Bude-li však kurz k uvedenému dni 1 USD/EUR, bude mít forwardová část transakce samostatnou hodnotu 20 000 EUR (USD), protože kromě jistiny ve výši 100 000 eur (odpovídající částce 100 000 dolarů splatné dlužníkem) obdrží věřitel navíc částku 20 000 dolarů (odpovídající stejné částce v eurech) odpovídající rozdílu mezi pevně stanoveným kurzem a skutečným kurzem.

26 — Za předpokladu, že neexistují žádná omezení pohybu kapitálu či měnová omezení.

27 — Nezajišťuje však věřitele proti poklesu relevantní cizí měny oproti národní měně.

46. Má-li tedy být poskytnuta odpověď na první a druhou otázku, mám za to, že je třeba na ně odpovědět v tom smyslu, že půjčka vyjádřená v cizí měně, ale poskytnutá a splatná v měně národní na základě kurzu platného ke dni splacení, není finančním nástrojem ani finanční službou ve smyslu směrnice 2004/39 ani takový nástroj či službu neobsahuje, a směrnice se tedy na danou smlouvu nevztahuje.

C – Výklad čl. 19 odst. 9 směrnice 2004/39 (třetí otázka)

47. Třetí otázka se týká existence závazku finanční instituce provést ověření vhodnosti podle čl. 19 odst. 4 a 5 směrnice 2004/39. Podle formulace uvedené otázky by tomu tak nutně bylo, pokud by byl určitý finanční nástroj nabízen jako součást jiného finančního produktu (konkrétně smlouvy o půjčce). Jak vysvětluji výše, mám za to, že taková charakteristika dotčeného ujednání je patrně z právního hlediska nesprávná a směrnice se na situaci dotčenou v původním řízení nevztahuje.

48. Vnitrostátní soud se dále táže, zda je použitelný čl. 19 odst. 9 směrnice 2004/39, či nikoli. Podle čl. 19 odst. 9 směrnice 2004/39 platí, že pokud investiční služba „již podléhá jiným právním předpisům Společenství nebo společným evropským normám“ v dotýčných oblastech, nevztahují se na tuto službu další povinnosti podle tohoto článku 19. Podle třetí otázky se rizika nesená zákazníkem v souvislosti s půjčkou a finančním nástrojem podstatně liší a posouzení vhodnosti je tedy nevyhnutelné, pokud transakce obsahuje derivátový nástroj. Tato otázka opět vychází z výše vysvětleného předpokladu ohledně existence finančního nástroje, který však nesdílím.

49. Z uvedených důvodů není nutné, aby Soudní dvůr tuto otázku zodpověděl. Předkládám však následující podpůrné stanovisko.

50. V rozsudku Genil 48 a Comercial Hostelera de Grandes Vinos (C-604/11, EU:C:2013:344, bod 48) Soudní dvůr uvedl, že „čl. 19 odst. 9 směrnice 2004/39 musí být vykládán v tom smyslu [zaprvé], že investiční služba je nabízena jako součást finančního produktu pouze tehdy, je-li jeho nedílnou součástí v době, kdy je uvedený finanční produkt nabízen klientovi, a [zadruhé], že ustanovení unijních právních předpisů a společné evropské normy, na které toto ustanovení odkazuje, musejí k tomu, aby investiční služba, která je nedílnou součástí daného finančního produktu, již nepodléhala povinnostem stanoveným v článku 19, umožňovat hodnocení rizik klientů nebo obsahovat požadavky na informace, které zahrnují rovněž tuto službu“. (zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska)

51. Obě uvedené podmínky jsou v projednávané věci splněny. Zaprvé tvrzená budoucí devizová transakce tvořila nedílnou součást smlouvy o půjčce v době, kdy byla klientovi nabídnuta. Zdůrazňuji, že účelem půjčky bylo financování koupě vozidla, tedy skutečnost, která ji kvalifikuje jako spotřebitelskou úvěrovou smlouvu. Není tedy nezbytné se zabývat otázkou, zda půjčky poskytnuté pro účely investic do finančních nástrojů spadají jako takové či *ex analogia* do oblasti působnosti směrnice 2004/39.

52. Zadruté směrnice 2008/48 o spotřebitelských úvěrových smlouvách stanoví informační požadavky týkající se takových smluv o půjčce, jaké jsou dotčeny v projednávané věci²⁸. Finanční instituce jsou tedy povinny poskytnout informace týkající se půjček, z nichž vyplývají pro klienty závazky či transakce vyjádřené v cizí měně, a posoudit jejich úvěruschopnost.

28 — Článek 4 směrnice 2008/48 stanoví rozsáhlé povinnosti v oblasti reklamy. Články 5 a 6 stanoví povinnosti, pokud jde o informace, které musí být poskytnuty před uzavřením úvěrové smlouvy. Mezi takové informace patří zejména podmínky upravující použití výpůjční úrokové sazby [čl. 5 odst. 1 písm. f)] či povinnost uzavřít smlouvu o doplňkové službě podmiňující získání úvěru nebo jeho získání za nabízených podmínek [čl. 5 odst. 1 písm. k)]. Článek 8 konečně ukládá věřitelům povinnost posoudit před uzavřením smlouvy se spotřebitelem jeho úvěruschopnost.

53. Z výše uvedených důvodů je třeba na třetí otázku odpovědět v tom smyslu, že podle čl. 19 odst. 9 směrnice 2004/39 není v takovém případě, jaký je dotčen v původním řízení, nutné provést posouzení vhodnosti podle uvedeného článku.

D – Občanskoprávní sankce za porušení směrnice 2004/39 (čtvrtá otázka)

54. Předkládající soud se čtvrtou otázkou táže, zda má obejítí čl. 19 odst. 4 a 5 směrnice za následek neplatnost smlouvy o půjčce uzavřené mezi bankou a zákazníkem.

55. Článek 51 odst. 1 směrnice 2004/39 upravuje ukládání správních sankcí za porušení předpisů přijatých k provedení směrnice. Avšak směrnice 2004/36 neukládá povinnost stanovit občanskoprávní sankce

56. Jak uvedl Soudní dvůr v rozsudku Genil 48 a Comercial Hostelera de Grandes Vinos (C-604/11, EU:C:2013:344, bod 57) „článek 51 směrnice 2004/39 [...] neuvádí, že členské státy musejí stanovit smluvní důsledky v případě uzavření smluv, které nejsou v souladu s povinnostmi vyplývajícími z ustanovení vnitrostátního práva, která provádějí čl. 19 odst. 4 a 5 směrnice 2004/39, ani to, jaké tyto důsledky mohou být. Při neexistenci unijní právní úpravy v této oblasti je tedy úprava smluvních důsledků porušení těchto povinností na vnitrostátním právním řádu každého členského státu, avšak pod podmínkou, že budou dodrženy zásady rovnocennosti a efektivity“.

57. Na čtvrtou otázku je tedy třeba odpovědět tak, že každému členskému státu přísluší, aby ve svém vnitrostátním právním řádu stanovil smluvní důsledky v případě, kdy investiční podnik nesplní požadavky na posouzení stanovené v čl. 19 odst. 4 a 5 směrnice 2004/39, avšak při dodržení zásad rovnocennosti a efektivity.

58. Nehledě na výše uvedené podpůrné stanovisko mám za to, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce v projednávané věci je třeba prohlásit na nepřípustnou.

VI – Závěry

59. Z výše uvedených důvodů navrhuji, aby Soudní dvůr prohlásil žádost o rozhodnutí o předběžné otázce předloženou Ráckevei Járásbíróság ve věci C-312/14 za nepřípustnou.